

Χρήστος Χωμενίδης

Αν τα βιβλία μου ήταν ταινίες θα κρίνονταν «ακατάλληλα»

Του ΒΑΣΙΛΗ Κ. ΚΑΛΑΜΑΡΑ

Στο έκτο μυθιστόρημά του «Λόγια - Φτερά» («Πατάκης») ο 43χρονος Χρήστος Χωμενίδης δίνει φωνή στον αοιδό του 8ου αιώνα π.Χ. Τίνελλο. Λίγο προτού πεθάνει, ο κεντρικός ήρωας αφηγείται τη ζωή του στον εγγονό του, ο οποίος, όπως θα αποδειχθεί, είναι ο Όμηρος: τα παιδικά του χρόνια στα παράλια της Ιωνίας, την ένταξή του στο περιβάλλον του δασκάλου του Αναβάτη, το πέρασμά του από τις Μυκίνες και τους Ολυμπιακούς Αγώνες, τους έρωτες, τα ταξίδια, τις μεταμορφώσεις του. Ο Τίνελλος, Δον Κιχώτης και Γαργαντούας μαζί, είναι δραματικός και ευτράπελος, ακόρταγος και αλαφροϊκιστικός.

Ο Χρήστος Χωμενίδης επιστρέφει σε εποχές, κατά τις οποίες οι μύθοι ακόμη πλάθονταν σαν ζυμαράκι ενός κόσμου, όπου συνυπήρχε το παλαιό και το νέο, με κινητήρια δύναμη την αφήγηση. Ο τίτλος «Λόγια - Φτερά», όπως επισημαίνει, θα μπορούσε να είναι μετάφραση του ομηρικού «έπεα πτερόεντα» ή παράφραση του βιβλικού «Εν αρχή ην ο Λόγος». Ας τον ακούσουμε:

Ο ήρωάς σας, ο αοιδός του 8ου αι. π.Χ. Τίνελλος, πόσο σημερινός είναι;

«Ειλικρινά δεν ξέρω τι σημαίνει “σημερινός” ήρωας. Κάποιος που χρησιμοποιεί λάπτοπ και που ανησυχεί για την αναγγελθείσα πανδημία γρίπης; Με τέτοια κριτήρια ο οποιοσδήποτε “σημερινός” ήρωας πολύ γρήγορα γίνεται “κθεσινός”, δηλαδή παρακημένος. Αναμφισβήτητα κάθε εποχή διαθέτει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, τα οποία αντανακλώνται στην πεζογραφία. Τα θεμελιώδη, ωστόσο, ανθρώπινα ερωτήματα έχουν θεθεί προ αιώνων από τους ποιητές ή έσοι οι απροσδόκητες απαντήσεις σε αυτά είναι που μας κεντρίζουν από όπου κι αν προέρχονται.

Επιθυμούσα να γράψω ένα μυθιστόρημα για τη σημασία της αφήγησης ως νοσηματοδότη και άξονα της ζωής. Επέλεξα λοιπόν για ήρωα τον αρχαιολογικό αφηγητή, τον (προ)ομηρικό αοιδό, ο οποίος προσέφερε -τραγουδώντας- στο ακροατήριό του πληροφορίες και πρότυπα, ιστορική συνείδηση και όραμα για το

Το «σοφό παιδί», δεκαέξι χρόνια μετά το λογοτεχνικό του ντεμπούτο, είναι σοφότερο: πιο ψυχραιμο και καρτερικό. Το μόνο που δεν αλλάζει είναι η πίστη του ότι η αφήγηση δίνει νόημα στη ζωή. Και μετά μας λείπει ότι ο ήρωας του νέου του μυθιστορήματος «Λόγια - Φτερά», ένας προομηρικός αοιδός, το μόνο κοινό που έχει μαζί του είναι τα σαρκώδη χείλια

μέλλον. Ήταν διασκεδαστικός και δάσκαλος, καλλιτέχνης και δημιουργός. Ο Τίνελλος με οδήγησε στην εποχή του και με προκάλεσε να περιγράψω έναν κόσμο για τον οποίο έχουμε ελάχιστες, σχετικές, πληροφορίες. Υπήρχε εγχείρημα κοινώδεις μα κι εξαιρετικά ενδιαφέρον».

Γιατί επιλέξατε να μιλήσετε για μια τόσο μακρινή εποχή, χωρίς ωστόσο να γράψετε ένα ιστορικό μυθιστόρημα;

«Όχι, τα «Λόγια-Φτερά» δεν είναι ιστορικό μυθιστόρημα και ας μελέτησα τις πηγές, ώστε να αποφύγω χοντρές ανακρίβειες και αναχρονισμούς. Ο κόσμος που περιγράφω είναι εν πολλοίς πλασμένος από εμένα. Το ίδιο, όμως, δεν συμβαίνει και με τα αμιγώς ιστορικά μυθιστορήματά; Στον “Ιουλιανό” του Γκορ Βιντάλ, για παράδειγμα, το είδωλο ενός αυτοκράτορα του 4ου αιώνα μ.Χ. αντανακλάται στον δημιουργικό (ήτοι παραμορφωτικό) “καθρέφτη” ενός Αμερικανού συγγραφέα του 20ού αιώνα...».

Εκπνέει ότι μπορεί να διαβαστεί και ως ένα σύγχρονο παραμύθι, που απευθύνεται σε μικρά και μεγάλα παιδιά;

«Μικρά παιδιά; Φοβάμαι ότι εάν

τα βιβλία μου ήταν ταινίες, θα κρίνονταν χωρίς εξαίρεση ακατάλληλα διά ανηλικούς. Σύγχρονο παραμύθι; Δεν αποκλείεται. Αν και τα “Λόγια-Φτερά” ούτε παραμυθιάζουν ούτε παρηγορούν...».

Πόσος δονκιχωτισμός και πόσος γαργαντουισμός χωράει στο νέο σας μυθιστόρημα;

«Ο Τίνελλος είναι σαν τον Δον Κιχώτη περιπλανώμενος, μη έχων -ώς το τέλος του βιβλίου- πού την κεφαλήν κλίνει. Πάσχει δε από μίαν αυταπάτη μεγαλύτερη κι από του “Ιησού της Ελεεινής Μορφής”. Πιστεύει ακράδαντα ότι δεν καταδέχεται κι ούτε τρέφει αυταπάτες. Ψυλλιάζεται πως η παρεξήγηση αποτελεί την κινητήριο δύναμη της Ιστορίας. Αλλά εξαιρεί τον εαυτό του από τα θύματα της. Ο Τίνελλος γαργαντουίζει όντας ηδονοθήρας, βλάσφημος και βωβολόχος, ξεκαπνισμένος κυνηγός όλων των ομαρτικών απολαύσεων. Ουσιαστικά, όμως, ανήκει στον γεωγραφικό του

χώρο και στη γλώσσα του. Τον φαντάζομαι συγγενή του Αρχιλόχου (ο οποίος εκτός από ποιητική μεγαλοφυΐα ήταν του σκοινοῦ και του παλουκιοῦ), αλλά και του Γιώργου Κασιμάλη και του Γιώργου Ζαμπέτα, για να αναφέρω δυο μεγάλους άρχοντες του προφορικού λόγου στη νεότερη Ελλάδα...».

Πώς δένουν τα δύο μύθο που χρησιμοποιείτε του Ρολάν Μπαρτ («η αφήγηση υπάρχει όπως η ζωή») και του Διονύση Σαββόπουλου («γιατί τα χρόνια τρέμουν κύμα κι εμείς τους δίνουμε ένα σχήμα») και πώς καθοδηγούν τον αναγνώστη;

«Ο,τι λέει ο Μπαρτ το λέει κι ο Σαββόπουλος, πολύ πιο ποιητικά. Το λέω κι εγώ, έχοντας αφιερώσει τόσα χρόνια στην πεζογραφία, το λέει -κυρίως- ο Τίνελλος: “Εκλείσα πρώτα τον κόσμο μες στις λέξεις. Κι έπειτα, μέσα από τις λέξεις μου, ανάβρυσε κόσμος καινούργιος και υψώθηκε πάνω στα ερείπια. Πραγματοποίησα ό,τι αφηγήθηκα...”.

Μπορούμε να βρούμε αυτοβιογραφικά στοιχεία στα «Λόγια - Φτερά»;

«Σύσωμη η λογοτεχνία είναι κατ'βάθος αυτοβιογραφική. Δεν έχει όμως ιδιαίτερο νόημα να ζήσουμε τα προσώπια των ηρώων για να προβάλλει από κάτω το πρόσωπο του συγγραφέα. Σε τι θα ωφελοῦσε η πληροφορία ότι κι εγώ -όπως κι ο Τίνελλος- έχω ιδιαίτερα σαρκώδη χείλια».

Τι κέρδισε και τι έχασε το «Σοφό Παιδί» του 1993, δεκαέξι χρόνια μετά;

«Έχασε κατ' αρχήν τα περισσότερα και πιο αγαπημένα του πρόσωπα. “Ο θάνατος” γύρω μου “το έστρωσε...”, όπως θα το εξέφραζε ο Γιάννης Βαρβέρης. Το ότι κατάφερα -μέχρι στιγμής τουλάχιστον- να μη χάσω και τον εαυτό μου, μου φαίνεται όρες όρες θαύμα, για το οποίο ευγνωμονώ τους στενοῦς μου φίλους: τη δεύτερή μου οικογένεια. Κέρδισα ψυχραιμία και εγκαρτέρηση. Δεν ιδρώνει πλέον τόσο εύκολα το αυτί μου, ιδίως με τα τεκταινόμενα στο λογοτεχνικό σινάφι. Ενισχύθηκε μέσα μου η πεποίθηση ότι η τέχνη δεν αποτελεί το υποκατάστατο αλλά το απόσπασμα της ζωής. Όσοι δεν το έχουν χωνέψει αυτό, ούτε να ζήσουν καταφέρνουν σαν άνθρωποι ούτε να δημιουργήσουν τίποτα της προκοπής. Κέρδισα, τέλος, με τον ιδρώτα του προσώπου μου άλλα πέντε μυθιστορήματα και δεκάδες διηγήματα. Και γίνομαι ειλικρινά πολύ υπερήφανος όποτε ακούω καλά λόγια για παλαιότερα βιβλία μου, όπως η “Φωνή” ή το “Σπίλι και το Κελλί”».

Όταν δεν ικανοποιείστε με τη λογοτεχνία, ποια άλλη τέχνη σας εκφράζει περισσότερο;

«Αυθόρμητα θα σας απαντούσα, ο κινηματογράφος. Υπήρξαν ορεζόν όπου δεν έχασα σχεδόν καμιά ταινία. Εάν όμως το σκέλιζα λίγο παραπάνω, θα όφειλα να παραδεχτώ πως είμαι ένας κατά φαντασίαν μουσικός. Πώς αλλιώς να εξηγηθεί το γεγονός ότι οι κεντρικοί ήρωες των περισσότερων βιβλίων μου -από τον Μαρίνο Φακιδά του “Υψους των Περιτοσέων” έως τον Τίνελλο- βιοπορίζονται παίζοντας πιάνο, λύρα είτε τραγουδώντας;».